

Mülteci Çocukların Benlik Saygısı ve Umut Düzeyleri Arasındaki İlişki Necla Kasımoğlu^{*1}, Ayşe Gürol², Tuğba Oluç¹

¹ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 25050, Erzincan, Türkiye
² Erzurum Teknik Üniversitesi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, 24100, Erzurum, Türkiye

Necla Kasımoğlu, ORCID No: 0000-0001-9957-0959, Ayşe Gürol, ORCID No: 0000-0002-7408-5428,
Tuğba Oluç, ORCID No: 0000-0001-8385-1203

MAKALE BİLGİSİ ÖZ

Geliş: 02.07.2024
Kabul: 09.07.2024

Anahtar Kelimeler

Benlik saygısı,
Hemşire
Mülteci,
Öğrenci,
Umut

*Sorumlu Yazar

necla_24celik@hotmail.com

Araştırma ortaokullardaki mülteci çocukların benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı türdeki araştırma, Şubat-Mart 2023 tarihlerinde mülteci öğrencilerin yoğunlukta olduğu üç ortaokulda eğitim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 65 mülteci öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler; kişisel bilgi formu, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği ve Çocuklarda Umut Ölçeği kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12,41±1,21 yıldır. Öğrenciler benlik saygısı ölçeğinden ortalama 57,73±7,00, çocuklarda umut ölçeğinden 25,43±4,78 puan almışlardır. Çocukların 31'i (%47,7) kadın, 34'ü (%52,3) erkek cinsiyetine sahip, çoğunluğunun (%55,4) altı yıldan fazladır Türkiye'de yaşadığı belirlenmiştir. Araştırmada mülteci öğrencilerin yüksek benlik saygısı ile umut düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca mülteci çocukların benlik saygıları arttıkça umut düzeylerinin de arttığı saptanmıştır. Bu doğrultuda mülteci öğrencilerin geleceğe dair umutlarını artırmak için benlik saygılarını yükseltecek ve kendileri ile barışık olmalarını sağlayacak etkinliklerin artırılması önerilmektedir.

The Relationship Between Refugee Children's Self-Respect and Hope Levels

ARTICLE INFO

Presented as an oral presentation at the 7th International Forensic Nursing Congress, 8-10 May 2023, Trabzon, Turkey
Received:02.07.2024
Accepted:09.07.2024

Keywords

Self-Respect,
Nurse,
Refugee,
Student,
Hope

* Corresponding Author

necla_24celik@hotmail.com

ABSTRACT

The study was carried out to determine the relationship between self-esteem and hope levels of refugee children in secondary schools. The descriptive study was conducted in February-March 2023 with 65 refugee students who volunteered to participate in the study and who were studying in three secondary schools where refugee students were concentrated. Data were collected through face-to-face interviews using a personal information form, the Two-Dimensional Self-Esteem Scale, and the Hope in Children Scale. The mean age of the students participating in the study was 12.41±1.21 years. The mean scores of the students were 57.73±7.00 on the Self-Esteem Scale and 25.43±4.78 on the Hope in Children Scale. It was found that 31 (47.7%) of the children were female, 34 (52.3%) were male, and the majority (55.4%) had been living in Turkey for more than six years. The study found that the refugee students had high levels of self-esteem and hope. It was also found that as refugee children's self-esteem increased, so did their hope. Therefore, in order to increase refugee students' hope for the future, it is recommended to increase activities that increase their self-esteem and ensure that they are at peace with themselves.

GİRİŞ

İnsanlar savaş, siyasi, zulüm ve şiddet nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalırlar (1). Dünya genelinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre 108.4 milyon insan sayılan sebeplerden zorla yerlerinden edilmiştir (2). Hiç şüphesiz en savunmasız ve bu durumdan en çok etkilenen kesim çocuklardır. UNICEF'in tahminlerine göre çatışma, şiddet ve diğer krizler, 2021'in sonunda 36,5 milyon çocuğun yerinden edilmesine yol açmıştır (3). Mülteci çocuklar aileleri ile birlikte veya yalnız yerinden edildikten sonra eğitim, barınma, beslenme ve sağlık alanında birçok problem yaşarlar (1, 4).

Benlik kavramı bireyin içinde bulunduğu ortam ile etkileşimi sonucunda elde ettiği biliş, duygu, değer ve kavramlar sistemidir (5). Bireyin özellikleri, yaşamındaki hedefler ve beklentiler, inançlar, değer yargıları ve yetenekler benliği oluşturan öğelerdir. Benlik saygısı, bireyin kendisine göstermiş olduğu değer ile doğrudan ilişkilidir. Bireyin algıladığı benlik ile olmak istediği benlik arasındaki fark benlik saygısını ifade eder (6). Benlik saygısı yüksek olan bireyler kendisini sever, saygı görmeyi ve sevilmeyi hak ettiğine inanır. Benlik saygısı düşük olan bireyler kendini değersiz görür, negatif düşüncelere kapılır ve mutsuz olur. Bunların neticesinde stres durumu artar ve yaşamın getirdiği mücadelelerde yenik düşmeye eğilimlidir (7, 8). Benlik saygısı yaşantılar sonucunda gelişir. Çocuklarda ise okul ortamına girilmesi çevredeki insanların artmasıyla bu süreç hızlanmaktadır (9).

Benlik saygısı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; ortaokul 8. sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada öğrencilerin benlik saygılarının yüksek seviyede olduğu, cinsiyete göre benlik saygısının anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır (10). Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ve benlik saygısının incelendiği bir çalışmada sınav kaygısı ile benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır (11). Ortaokul öğrencilerinde yürütülen başka bir çalışma da algılanan sosyal destek düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişki araştırılmış ve çalışma sonucunda algılanan sosyal destek düzeyleri ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (12). Benlik saygısı bireyin kendini iyi hissettiği olumlu bir ruh hali olarak tanımlanabilir. Umut kavramı da bu olumlu ruh halini tamamlayan bireyi mutlu eden bir duygudur (13).

Umut kavramı Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ummaktan doğan duygu, ümit” şeklinde tanımlanır (14). Umut kavramını bilişsel ve duygusal olarak iki alt bileşende inceleyen ilk kuramcı olan Frankl umudun tanımını; “duygu ve düşüncenin ilişki halinde olduğu ve bu iki kavramın birbirini etki altına aldığı bu sebeple bu iki kavramın harmanlanmış şekli olduğunu” dile getirmiştir (15). Snyder’a göre umut bireyin arzu ettiği amaca yönelik giden yolları üretme ve bu yollardan hareket ederek amacını gerçekleştirmede önemli olan kavramdır (16). Umut seviyesi yüksek bireyler daha fazla yaşam amacına sahiptirler ve bu amaçları yerine getirmek için çeşitli stratejiler belirlerler. Bu bireyler özgüvenli, enerjik, canlı, istekli ve zorluklarla mücadele etmek için yeterli güce sahiptirler. Bu bireyler için başarısızlıktan çok amaca giden yolu takip etmek önemlidir (17).

Umut kavramı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında umudun, öğrencilerin akademik başarısı, spor başarısı, ruhsal ve fiziksel sağlığıyla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir (17, 18). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin umut düzeylerinin incelendiği bir çalışmada sınıf kademelerine göre umut düzeylerinin anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir (19). Ortaokul öğrencilerinde yapılan bir çalışmada umut düzeylerinin okul türüne ve sınıf kademesine göre değişiklik gösterdiği bulunmuştur (20).

Küresel ölçekte çatışma, zulüm, kötü yaşam ortamları ve kişisel güvenlik eksikliği gibi faktörler nedeniyle dünya genelinde göç eğilimleri artmaktadır (21). Zorunlu göç durumlarında kişinin özellikle çocukların savaş, yerinden edilme ve kaçış sonrasındaki zihinsel sağlık sorunlarına karşı savunmasız hale gelmesine neden olabilmektedir (22). Çocuklar fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerinin önemli aşamalarında çatışmalarla bağlantılı şiddetin

acımasızlığıyla, kaçış ve yeniden yerleşmenin getirdiği sayısız zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (23). Bu durum fiziksel ve psikolojik travmaya yol açabilmektedir (24). Dünya genelinde gün geçtikçe mülteci çocuk sayısının artması, çocuk ve ergenlerde ruh sağlığı sorunlarının yaygın olması mülteci çocukların ruh sağlığına ilişkin daha fazla araştırma yapılması gerektiğini işaret etmektedir. Ancak ortaokul öğrencilerinde hem benlik hem de umut düzeyleri arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalar olsa da zorla yerinden edilmiş çocuklarda inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu araştırma ortaokullardaki mülteci çocukların benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Türü

Bu araştırma tanımlayıcı türde bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Afgan öğrencilerin en yoğun olduğu 3 ortaokulun (Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgi doğrultusunda) 5., 6., 7., 8. sınıflarda öğrenim görmekte olan Afgan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup Şubat-Mart 2023 tarihlerde okulda bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 65 Afgan öğrenci ile yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Veriler; Kişisel Bilgi Formu, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği ve Çocuklarda Umut Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan form, öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı ve kaç yıldır Türkiye'de yaşadıklarını belirlemeye yönelik 6 sorudan oluşmaktadır.

İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği (İBBSÖ): Tafarodi ve Swann'ın (2001) geliştirdiği, Doğan'ın (2011) Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini yaptığı ölçek 16 maddeden oluşmakta olup ölçeğin "kendini sevme" ve "öz-yeterlilik" alt boyutları bulunmaktadır (25). Ölçekteki "1,3,5,6,7,9,11,15." maddeler "kendini sevme", "2,4,8,10,12,13,14,16." maddeler "öz yeterlilik" alt boyutunu oluşturmaktadır. İBBS ölçeğin tipi 5'li likert olup "Kesinlikle Katılmıyorum" (1), "Katılmıyorum" (2), "Biraz Katılıyorum" (3), "Katılıyorum" (4) ve "Kesinlikle Katılıyorum" (5) olarak derecelendirilmektedir. Ölçekteki "1,6,7,8,10,13,15,16." maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puanların yüksek olması benlik saygısının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach α katsayısı "kendini sevme" alt boyutu için .83 ve "özyeterlilik" alt boyutları için .74 olduğu bulunmuştur (25). Bu araştırmada "kendini sevme" ve "özyeterlilik" alt boyutları için Cronbach α katsayıları sırasıyla .56 ve .58, benlik saygısı ölçeğinin toplam iç tutarlık katsayısı .65 olarak bulunmuştur.

Çocuklarda Umut Ölçeği (ÇUÖ): Snyder ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen Çocuklarda Umut Ölçeği'nin (ÇUÖ) Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Atik ve Kemer (2009) tarafından yapılmıştır (19, 26). Ölçek, 6 madde ve "amaca ulaşma yolları" (pathways) ile "amaca güdülenme" (agency) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin uyarılma çalışması 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçek likert tipi derecelenmeye uygun olarak; "Hiçbir Zaman=1, Nadiren=2, Bazen=3, Sık sık=4, Çoğu Zaman=5 ve Her Zaman=6" şeklinde derecelenmektedir. Ölçekten en fazla 36, en az 6 puan alınabilmektedir. Ölçekteki tek sayılı maddeler amaca güdülenme boyutunu, çift sayılı maddelerse amaca ulaşma yolları boyutunu oluşturmaktadır (19). Bu araştırmada amaca güdülenme alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .60, amaca ulaşma alt boyutu için .70, ölçeğin toplam iç tutarlılığı .70 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Etik ve kurum izinleri alındıktan sonra belirlenen okullara gidilerek, okul müdürleri ve sınıf öğretmenlerine araştırmanın amacı anlatılmıştır. Araştırmanın amacını ve kullanılacak olan ölçekleri anlatan bir davet mektubu Türkçe bilen (okuyan ve anlayan) ailelere gönderilerek ebeveyn onamları alınmıştır. Ebeveyn onamı alınan öğrencilere araştırmanın amacı açıklandıktan sonra hazırlanan soru formunu doldurmayı kabul eden öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Öğrencilere soruların cevaplama şekli anlatılarak anket formları dağıtılmış, öğrencilerden anket formunu doldururken kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenerek veriler yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS paket programı kullanılarak istatistiksel analizler sonucu değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzdelikler ve ortalama±standart sapma şeklinde gösterilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerleri kullanılarak verilerin normal dağılıma uygunluk değerlerine bakılmış olup, ±1.5 normal dağılım sınır değeri olarak alınmıştır. Değişkenlerin analizinde çıkarımsal istatistiklerden pearson korelasyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi tüm istatistiklerde $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Etik

Araştırmayı yürütebilmek için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sağlık ve Spor Bilimleri Etik Kurul'undan 25/11/2022 tarihli ve 11/06 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Ayrıca araştırmanın yürütülmesi planlanan okullarda çalışabilmek için 06.02.2023 tarihli ve E.69994303 sayılı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce ebeveynlere bir davet mektubu gönderilerek onamları alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve ebeveyn onayı alınan öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Helsinki Deklarasyonunun tüm ilkelerine uygun davranılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce kullanılacak ölçüm araçlarının sahiplerinden yazılı izin alınmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırma verilerin toplandığı okullarda eğitim gören mülteci öğrencilerle, araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının ölçüm gücü ile ve katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar ile sınırlıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $12,41\pm 1,21$ yıldır. Çocukların 31'i (%47,7) kadın, 34'ü (%52,3) erkek cinsiyetine sahip, çoğunluğunun (%55,4) altı yıldan fazladır Türkiye'de yaşadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bazı Demografik Özelliklerinin Dağılımı (n=65)

Değişkenler	Kategori	Ortalama±SS	
Yaş (yıl)		12,41±1,21	
Türkiye'de yaşanılan süre (yıl)		4,87±1,59	
		n	%
Sınıf	5.sınıf	19	29,2
	6.sınıf	20	30,8
	7.sınıf	19	29,2
	8.sınıf	7	10,8
Cinsiyet	Kadın	31	47,7
	Erkek	34	52,3
Anne-babanın birlikte yaşama durumu	Birlikte yaşıyor	60	92,3
	Ayrı yaşıyor	5	7,7
Türkiye'de yaşanılan yıl	1	5	7,7
	2	4	6,2
	4	12	18,5
	5	8	12,3
	6	36	55,4
Kardeş sayısı	1	4	6,2
	2	8	12,3
	3	13	20,0
	4	12	18,5
	5	28	43,1

Öğrenciler benlik saygısı ölçeğinden ortalama $57,73\pm 7,00$, benlik saygısı ölçeğinin alt boyutları olan kendini sevme ölçeğinden ortalama $31,36\pm 4,42$, özyeterlilik ölçeğinden ise ortalama $26,36\pm 4,27$ puan aldıkları belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutları	n	Cronbach's Alpha	Minimum	Maximum	Ortalama±SS
Kendini sevme	65	0,58	22,00	40,00	31,36±4,42
Özyeterlilik	65	0,56	17,00	37,00	26,36±4,27
Benlik Saygısı Ölçeği	65	0,65	46,00	73,00	57,73±7,00

Ortaokullardaki mülteci çocukların benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada öğrencilerin benlik saygısı ölçeğinden ortalama $57,73\pm 7,00$ puan aldıkları ve ölçekten alınabilecek maksimum ve minimum puanlar göz önüne alındığında öğrencilerin benlik saygısının iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmada mülteci öğrencilerin yarısının (%55,4) altı yıldan fazladır ülkemizde yaşadıkları saptanmıştır. Bu süre zarfında çocukların eğitim sistemimize anaokulu veya en az ilkokul birinci sınıftan itibaren dahil oldukları düşünülebilir. Bu nedenle çalışmada mülteci öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin iyi düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Mülteci çocuklar için uyum sürecinde okullar birincil öneme sahip olsa da farklı bir ülkede okula gitmek bazı uyum sorunlarını da beraberinde getirebilmektedir (27). Literatürde zorunlu göç eden çocukların yüksek düzeyde depresyon ve yalnızlık yaşadıkları (28-30), hiperaktivite semptomlarında artış (30, 31), travma sonrası stres bozukluğu (30-33), arkadaş ilişkilerinde problemler, düşük benlik saygısı ve yaşam doyumu, okul başarısızlığına bağlı nevrotik problemler, suça ve şiddete eğilim gibi problemler yaşadıkları belirtilmektedir (31). Benlik saygısı yüksek çocukların kişilerarası ilişkilerde daha başarılı oldukları belirtilmektedir (34). Okullar mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkeyle iletişim kurması ve uyum sağlaması için en önemli ortamları oluşturmaktadır. Aynı zamanda okullar, mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkeyi anlamalarını, sosyal destek kazanmalarını, güvene dayalı ilişkiler geliştirmelerini ve ev sahibi ülkeye ait hissetmelerini

destekler. Bu nedenle okullar, mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkeye kültürleşme ve uyum sağlama süreçlerinde dikkate değer bir role sahiptir (27).

Tablo 3. Öğrencilerin Umut Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutları	n	Cronbach's Alpha	Minimum	Maximum	Ortalama±SS
Amaca güdülenme	65	0,60	6,00	18,00	12,64±2,53
Amaca ulaşma yolları	65	0,70	3,00	18,00	12,78±3,22
Umut Ölçeği	65	0,70	13,00	34,00	25,43±4,78

Bu araştırmada mülteci öğrenciler umut ölçeğinden ortalama 25,43±4,78 puan, umut ölçeği alt boyutlarından; amaca güdülenme alt boyutundan ortalama 12,64±2,53, amaca ulaşma yolları alt boyutundan ortalama 12,78±3,22 puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 3). Umut ölçeğinden alınabilecek en yüksek ve en düşük puanlar göz önüne alındığında çocukların umut düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmada mülteci öğrencilerin okul hayatına uyum sağlayarak kendilerine bir gelecek sağlama adına umut düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu düşünülmüştür. Ülkemizde Eseoğlu (2021) tarafından mülteci çocuklar ile yapılan benzer bir çalışmada öğrencilerin umut düzeyinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (35). Ben Asher ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında ise mülteci çocukların umut düzeylerinin ortalama bir değer üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (36). Umut, zorlu yaşam koşullarındaki bireylere zor durumların üstesinden gelmek ve istenen hedeflere ulaşmak için uyum gücü sağlar. Umut düzeyi yüksek bireyler bir hedefe doğru çeşitli yollar oluşturabilir ve engellerle karşılaştıklarında yeniden rota çizebilirler (37).

Öğrencilerin benlik saygısı ölçeği ile umut ölçeği ve alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada benlik saygısı ölçeğinin alt boyutu olan kendini sevmeye ile umut ölçeğinin alt boyutu amaca güdülenme arasında da orta düzeyde pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 4).

Tablo 4. Ölçek Puan Ortalamaları Arasındaki Korelasyon

Ölçek ve Alt Boyutları		Amaca güdülenme	Amaca ulaşma	Umut
Kendini sevmeye	r	0,328*	0,308*	0,198
	p	0,008	0,013	0,114
Özyeterlilik	r	0,188	0,255*	0,230
	p	0,133	0,040	0,065
Benlik Saygısı	r	0,322*	0,350*	0,266*
	p	0,009	0,004	0,032

* $p<0,05$

Benlik saygısının yüksek olması çocukların geleceğe yönelik kendine güven duygularının daha iyi geliştiğini düşündürmektedir. Bu nedenle benlik saygısı yüksek çocuklar kendisinin farkında olan, özgüvenli ve sosyal yönden uyumlu kişiler olarak görülmektedir. Benlik saygısı arttıkça çocukların geleceğe yönelik umut düzeylerinin de arttığı yorumlanmaktadır. Araştırma bulgularını destekler şekilde Bozdağ (2020) ülkemizde mülteci çocuklar ile yapmış olduğu benzer çalışmada öğrencilerin benlik saygısı ile umut düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir (38). Benzer şekilde Atik ve Kemer (2009) yapmış olduğu çalışmada çocukların benlik saygısı ile umut düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir (19).

Travmatik olaylar, mültecilerin mevcut ve gelecekteki ruh sağlığı durumlarını etkilese de varış ülkesindeki koşullar uzun vadeli psikolojik iyilik hallerine önemli ölçüde katkıda

bulunmaktadır. Uygun destek ve tedavi yoluyla, travma sonrası stres bozukluğu gelişme riski gibi önceki travmatik deneyimlerin etkileri hafifletilebilir (39). Ülkemizde tüm çocukların anaokulundan itibaren eğitim sistemine dahil olması yasal bir zorunluluktur. Bu nedenle mülteci çocukları okul yaşamı süresince en yakından değerlendirebilecek meslek grubu öğretmenler ve okul hemşireleridir. Musliu ve arkadaşlarının (2019) refakatsiz mülteci çocuk ve ergenlerle çalışan okul hemşirelerinin deneyimlerini tanımladığı çalışmada hemşirelerin mülteci çocukların sağlığını koruma ve geliştirmesinde travma ile ilgili bakım bilgisi, kültürlerarası hemşirelik bilgisi ve öz farkındalığın önemli olduğunu vurgulamışlardır (40). Bu nedenle okul hemşireleri, geçiş süreci boyunca mülteci çocuk ve gençlere destek sağlamak için benzersiz bir konumdadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortaokullardaki mülteci çocukların benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada mülteci öğrencilerin benlik saygısı ve umut düzeylerinin yüksek olduğu ve benlik saygılarının arttıkça umut düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir.

Okullar, mülteci öğrenciler için kültürel yeterliliğin geliştirilmesinde mülteci öğrencilerin ev sahibi ülkeye kültürleşme ve uyum sağlama süreçlerinde temel bileşenler olduğundan, mülteci çocukların uyum sağlama sürecinde dikkate değer bir role sahiptir. Okul hemşireleri çocuk, aile, okul ve toplum düzeyindeki mülteci çocukların sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik her müdahalede etkin rol almalıdır. Mülteci çocuklara ve ebeveynlerine yönelik travma odaklı müdahaleler, dayanıklılık oluşturma stratejileri eğitimin her basamağına entegre edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Samara M, El Asam A, Khadaroo A, Hammuda S. Examining the psychological well-being of refugee children and the role of friendship and bullying. *British journal of educational psychology*. 2020;90(2):301-29. <https://doi.org/10.1111/bjep.12282>
2. UNHCR. Global Trends Report 2022 Available from: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022>.
3. UNICEF. Nearly 37 million children displaced worldwide – highest number ever recorded 2022 [Available from: <https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/nearly-37-million-children-displaced-worldwide-highest-number-ever-recorded>.
4. Sarvan S, Efe E. Mülteci Çocuklar ve Sorunları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;9(1):55-62.
5. Sharf R. *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. Ankara: Nobel Yayınevi; 2014.
6. García JA, y Olmos FC, Matheu ML, Carreño TP. Self esteem levels vs global scores on the Rosenberg self-esteem scale. *Heliyon*. 2019;5(3). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01378>
7. Byrne JS, O'Brien EJ. Interpersonal views of narcissism and authentic high self-esteem: It is not all about you. *Psychological reports*. 2014;115(1):243-60. <https://doi.org/10.2466/21.09.PR0.115c15z9>
8. Kwong KL, Lam D, Tsui S, Ngan M, Tsang B, Lai TS, et al. Self-esteem in adolescents with epilepsy: psychosocial and seizure-related correlates. *Epilepsy & Behavior*. 2016;63:118-22. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2016.07.032>
9. Cevher FN, Buluş M. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006;20(19):28-39.
10. Hançer AH, Tüfekçi Z. Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*. 2016;5(4):31-40.
11. Çakmak A, Şahin H, Demirbaş Akıncı E. 7. ve 8. sınıf ortaokul öğrencilerinin sınav kaygısı ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*. 2017;4(2):1-9.

<https://doi.org/10.30900/kafkasegt.315182>

12. Aliyev R, Tunç E. Ortaokul öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ve benlik algılarının incelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2017;21(2):401-18.
13. Aydoğan SA, Deniz ME. Son çocukluk döneminde benlik saygısı ve umut. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2012;3(2):97-106.
14. TDK. Türk Dil Kurumu, Umud tanımı 2023 [Available from: <https://sozluk.gov.tr/>].
15. Frankl V. İnsanın anlam arayışı (7. Basım. çev. S. Budak). Ankara: Öteki. 2000.
16. Snyder CR. Hope theory: Rainbows in the mind. Psychological inquiry. 2002;13(4):249-75.
17. Snyder CR, Shorey HS, Cheavens J, Pulvers KM, Adams III VH, Wiklund C. Hope and academic success in college. Journal of educational psychology. 2002;94(4):820.
18. Vilaythong AP, Arnau RC, Rosen DH, Mascaro N. Humor and hope: Can humor increase hope? 2003.
19. Atik G, Kemer G. Çocuklarda Umud Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. İlköğretim Online. 2009;8(2):379-90.
20. Yılmaz E. Ortaokul öğrencilerinin akademik başarılarının yordanmasında umut ve yaşam doyumlarının incelenmesi: Marmara Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.
21. Salami B, Olukotun M, Vastani M, Amodu O, Tetreault B, Obegu PO, et al. Immigrant child health in Canada: a scoping review. BMJ global health. 2022;7(4):e008189. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2021-008189>
22. Scharpf F, Kaltenbach E, Nickerson A, Hecker T. A systematic review of socio-ecological factors contributing to risk and protection of the mental health of refugee children and adolescents. Clinical Psychology Review. 2021;83:101930. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101930>
23. Özbey S, Köyceğiz M. A study on the effect of the social skill education on the academic self respect and problem solving skills of the pre-school children. International e-Journal of Educational Studies. 2020;4(8):176-89. <https://doi.org/10.31458/iejcs.727590>
24. Higgins C, Gartland D, Yelland J, Brown S, Szwarc J, Kaplan I, et al. Refugee child health: a systematic review of health conditions in children aged 0–6 years living in high-income countries. Global health promotion. 2023;30(4):45-55. <https://doi.org/10.1177/17579759231165309>
25. Doğan T. İki boyutlu benlik saygısı: Kendini Sevme/Özyeterlik Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Eğitim ve Bilim. 2011;36(162).
26. Snyder CR, Hoza B, Pelham WE, Rapoff M, Ware L, Danovsky M, et al. The development and validation of the Children's Hope Scale. Journal of pediatric psychology. 1997;22(3):399-421.
27. Özel D, Yılmaz AH. Educational journey of refugee students: Suggestions for practitioners. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry. 2021;12(2):405-37. <https://doi.org/10.17569/tojq.852044>
28. Akar F. Purposes and characteristics of internet use of adolescents. Pegem Journal of Education and Instruction. 2017;7(2):257. <https://doi.org/10.14527/pegegog.2017.010>
29. Solmaz F, Karataş H, Kandemir H, Solmaz A. Depression, loneliness and factors influencing in Syrian refugee children. International Journal of Clinical Practice. 2021;75(5):e14039. <https://doi.org/10.1111/ijcp.14039>
30. Blackmore R, Gray KM, Boyle JA, Fazel M, Ranasinha S, Fitzgerald G, et al. Systematic review and

- meta-analysis: the prevalence of mental illness in child and adolescent refugees and asylum seekers. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2020;59(6):705-14. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2019.11.011>
31. Özdemir A, Budak F. Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine etkileri. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*. 2017;3(2):212-23.
 32. Yayan EH, Düken ME, Özdemir AA, Çelebioğlu A. Mental health problems of Syrian refugee children: post-traumatic stress, depression and anxiety. *Journal of pediatric nursing*. 2020;51:e27-e32. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.06.012>
 33. Jensen TK, Fjermestad KW, Granly L, Wilhelmsen NH. Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. *Clinical child psychology and psychiatry*. 2015;20(1):106-16. <https://doi.org/10.1177/1359104513499356>
 34. Warash BG, Markstrom CA. Parental perceptions of parenting styles in relation to academic self-esteem of preschoolers. *Education*. 2001;121(3).
 35. Eseoğlu BN. Mülteci çocukların psikolojik sağlamlık ve umut düzeyleri arasındaki ilişki: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
 36. Ben Asher S, Sagy S, Srour A, Walden T, Huss E, Shahar E, et al. Hope among refugee children attending the International School of Peace on Lesbos. *Journal of Refugee Studies*. 2021;34(2):2180-99. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa003>
 37. Rasmussen HN, England E, Cole BP. Hope and physical health. *Current Opinion in Psychology*. 2023;49:101549. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2022.101549>
 38. Bozdağ F. Mülteci çocukların psikolojik sağlamlıkları ve kültürlenme stratejileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara, 2020.
 39. Brady JA, Underhill-Blazey ML, Burke PJ, Lee CS, Howard EP, Duffy LV. Experiences of school nurses caring for newly arrived immigrant and refugee children. *International Journal of Educational Reform*. 2021;30(4):271-99. <https://doi.org/10.1177/1056787921991512>
 40. Musliu E, Vasic S, Clausson EK, Garmy P. School nurses' experiences working with unaccompanied refugee children and adolescents: a qualitative study. *SAGE Open Nursing*. 2019;5:2377960819843713. <https://doi.org/10.1177/2377960819843713>